

Redactie:

D. Roethof-Ensing
Spinozalaan 283
Voorburg (Z.H.)
Telef. (070) 86 54 66

Administratie:

Oudegracht 152
Postbus 114
Utrecht

Versijnt
Maandelijks

Abonnementsprijs
f 3.— per jaar

juli/augustus 1968
17e jaargang

HUMANISTISCHE DOCUMENTATIEDIENST

Uitgave van de Stichting Humanistisch Centrum Mens en Wereld

I N H O U D S O P G A V E

	<u>Blz.:</u>
<u>RADIO-UITZENDINGEN</u>	92
<u>HUMANISTISCH VERBOND</u>	93/94
Benoemingen	
Verklaring naar aanleiding van de encycliek	
Uitgave nieuwe brochure	
<u>DE NEDERLANDSE VERENIGING VOOR MAATSCHAPPELIJK WERK HUMANITAS</u>	95/96
Erasmushuis begin oktober geopend (De Zaanlander)	
Samenwerking (Arnhemsche Courant)	
Nieuwbouw (De Tijd)	
Vraaggesprek (Het Parool)	
<u>WERKGROEP JEUGD EN JONGEREN</u>	97/98
H.J.B. en S.V.H.G. "Socrates"	
Kontakten met de overheid	
<u>HUMANISTISCHE JEUGDBEWEGING</u>	99
Eigen home	
<u>VAN ALLE KANTEN</u>	100/107
Het congres te Hannover	
Vraaggesprek (Het Algemeen Handelsblad)	
R.K. waarnemer bij het congres (Het Brabants Dagblad)	
Persconferentie	
Over het congres (Het Algemeen Handelsblad)	
Adres Staten-Generaal (De Friese Koerier)	
De Paus en de moderne jeugd (De Volkskrant)	
De Paus en het moderne humanisme (De Twentsche Courant)	
Commentaar (De Tijd)	
Bouwen en humanisme	
Hulpdienst (Het Rotterdamsch Nieuwsblad)	
Tijdbom (De Volkskrant)	
Vragen rondom euthanasie (De Nieuwe Apeldoornsche Courant)	
Boekbespreking (Het Financiële Dagblad)	
<u>INTERNATIONAAL NIEUWS</u>	108/109
Nordrhein-Westfalen	
Centre Coscienza	
IHEU congres in Hannover	

RADIO-UITZENDINGEN

- 8/9 9.45-10.00 uur: Oordeel over het vooroordeel door een rechter, een psychiater en een hoofdredakteur.
- 15/9 9.45-10.00 uur: "--- U kunt vooroordelen kweken, zoals je een orchidee kweekt". Onzekerheid: kern van elk vooroordeel. Een toelichting door dr. A.F.G. van Hoesel.
- 22/9 9.45-10.00 uur: G. Stuiveling: Uit humanistisch oogpunt.
- 29/9 9.45-10.00 uur: J.P. van Praag: Titel nog niet bekend.

HUMANISTISCH VERBOND.

1. De heer Th.W. Polet, die reeds geruime tijd ziek was, heeft thans om gezondheidsredenen zijn functie van organisatiesecretaris moeten neerleggen. Met ingang van 1 juni 1968 is als zijn opvolger benoemd de heer J. de Leede uit Waddinxveen.
De heer Polet blijft wel de redactie verzorgen van In en Om.
De heer de Leede is belast met de redactie van Kader.
2. De heer M.W. Verduijn, die de laatste jaren was belast met het secretariaat van de werkgroep Jeugd en Jongeren en met de uitvoering van verschillende werkzaamheden voor de televisieuitzendingen van het H.V., heeft de dienst van het H.V. per 1 juli 1968 verlaten.
Tot assistent-secretaresse van de Stichting Humanistisch Jongeren Centrum i.o. (voorheen Werkgroep J & J) is benoemd mej. Marie Westeneng, die kantoor houdt op het Centraal Bureau te Utrecht.
3. Naar aanleiding van de recente toespraak van de paus heeft het hoofdbestuur gemeend, zich met de onderstaande verklaring tot de nederlandse pers te moeten richten.

Utrecht, 2 augustus 1968.

Aan de redakties van dag- en weekbladen

Met diepe teleurstelling en grote ongerustheid heeft het Hoofdbestuur van het Humanistisch Verbond kennis genomen van de pauselijke encycliek "humanae vitae". Hoewel het Hoofdbestuur niet direkt betrokken is bij deze pauselijke uitspraak, meent het toch met klem ertegen te moeten protesteren in verband met de konsekwenties die deze uitspraak in de gehele wereld kan hebben. Het Hoofdbestuur meent, dat er minder dan ooit aan bezinning op een verbod van alle anticonceptionalia en vormen van abortus behoefte bestaat. Een dergelijk verbod kan alleen maar als gevaarlijk en onzedelijk worden bestempeld. Gevaarlijk is zo'n verbod, omdat de pauselijke uitspraak ertoe moet leiden, dat de toename van de wereldbevolking bevorderd wordt, met alle risico's daarvan, zoals tekorten in de voedselvoorziening en ruimtegebrek, en met als gevolgen: innerlijke onrust, maatschappelijk onbehagen en toenemende agressiviteit. Gevaarlijk evenzeer, omdat in de internationale organen en bij de internationale ontwikkelingshulp een van de machtigste geestelijke organisaties in de wereld, die de R.K. Kerk is, onverminderd een verlamme invloed zal blijven uitoefenen.

Onzedelijk is zo'n verbod, als miskennis van de persoonlijke verantwoordelijkheid, als uiting van onbegrip voor de waarde van het menselijk leven in al zijn aspecten, en als poging tot autoritaire dwang in zeer persoonlijke zaken waarbij juist aan objectieve voorlichting behoefte is; onzedelijk tenslotte als een volslagen miskennis van de waarde van huwelijk en liefdebeleven, wanneer deze waarde in de eerste plaats in vruchtbaarheid wordt gezien. Het Hoofdbestuur van het Humanistisch Verbond vertrouwt, dat allen die pogen hun leven redelijk verantwoord in te richten, deze pauselijke uitspraak zullen afwijzen als ontoelaatbaar.

Het Hoofdbestuur van
het Humanistisch Verbond.

4. Nieuws van het sekretariaat.

Nieuwe brochure.

Het Humanistisch Centrum Mens en Wereld heeft een boekje laten verschijnen, waarin organisatie en werkwijze van de bij hem aangesloten organisaties zijn opgenomen. In een reeds lang bestaande behoefte is hiermede voorzien.

De inhoud is kort en zakelijk en geeft een helder beeld van wat er in Nederland gebeurt.

De brochure kan worden besteld door storting of overschrijving van f. 1,95 op postrekening 30.49.60 ten name van het Humanistisch Verbond met als omschrijving "H.C.M.W. brochure".

5. Dr. A.L. Constandse, hoofdredakteur van ons orgaan "Mens & Wereld" heeft een benoeming aanvaard als docent voor de leeropdracht Spaanse- en Latijns-Amerikaanse cultuurgeschiedensi aan het Spaans seminiarium van de universiteit van Amsterdam.

De Nederlandse Vereniging voor Maatschappelijk Werk
HUMANITAS

Erasmushuis begin oktober geopend.

De ruim 1000 bejaarden, die zich kandidaat hebben gesteld voor plaatsing in het Erasmushuis, het bejaardencentrum van Humanitas in Poelenburg, worden momenteel allen bezocht door een team van maatschappelijk werkers met het doel de urgentie vast te stellen. In het Erasmushuis is namelijk plaats voor 250 bejaarden, verdeeld over 30 tweepersoonskamers en 190 eenpersoonskamers, zodat de vraag de opnamecapaciteit verre te boven gaat en een selectie op grond van de behoefte moet worden toegepast.

In Zaandam zijn nu de volgende bejaardencentra: Oostererf (gemeentelijk bejaardencentrum), Ned. herv. diaconie, Mennistenerf (doopsgezind.), Saenden (r.-k.), Groenland (prot.-chr.) en het Erasmushuis (humanistisch). Gezien het feit, dat bijna 50 procent van de Zaanse bevolking tot de buitenkerkelijken gerekend wordt was aan een bejaardencentrum, dat niet stoelt op een kerkelijk principe, wel behoefte. Hoewel het niet bij voorbaat uitgesloten is, dat ook kerkelijke bejaarden in het Erasmushuis kunnen worden geplaatst, hebben buitenkerkelijken toch wel de voorrang.

(De Zaanlander van 11 juli)

Samenwerking.

Het ligt in de bedoeling dat per 1 juli in Arnhem de drie stichtingen voor gezinsverzorging zullen samengaan in een op te richten Centrum voor Gezinsverzorging. Het zijn de Arnhemse Stichting voor Gezinsverzorging, het Centrum voor gezinsverzorging en Maatschappelijk Werk van de Hervormde gemeente en de afdeling Arnhem van de Vereniging voor Maatschappelijk Werk Humanitas.

Het Centrum voor Gezinsverzorging zal bestaan uit zeven leden, waarvan te benoemen door de Arnhemse Stichting voor Gezinsverzorging drie leden, en door de beide andere stichtingen twee leden.

Het nieuwe centrum wil een algemene instelling zijn, waarmee bedoeld wordt, dat zij wil steunen op alle bevolkingsgroepen en haar diensten ook aan allen aanbiedt. Zolang echter nog van de drie instellingen op kerkelijke grondslag blijven werken, kan het Centrum nog niet werkelijk algemeen zijn.

(Arnhemsche Courant van 11 juni)

Nieuwbouw.

In het Van Riebeekkwartier gaat de stichting Humanitas een bejaardenhuis bouwen. Het krijgt 181 wooneenheden voor alleenstaanden, en 16 wooneenheden voor echtparen. De pensionprijs wordt f. 433,60 per maand per persoon. De bouwprijs van het tehuis wordt bijna acht miljoen gulden.

(De Tijd van 11 juni)

Vraaggesprek.

"Er zijn nog altijd zoveel vrouwen die dit werk zouden kunnen doen en die het niet doen. De moeders van wie de kinderen het huis uit zijn bijvoorbeeld - zij weten precies wat het huishouden is, zij kennen de situaties met kleine kinderen en deze "vakvrouwen" hebben we nodig. Zij kunnen inspringen in gezinnen waar de moeder door welke reden dan ook lange tijd niet in staat is om te werken".

Mejuffrouw L.E. Lopes Dias, maatschappelijk-werkadviseuse voor gezins- en bejaardenzorg bij de vereniging Humanitas in Amsterdam, ziet de moeilijkheden in de gezinszorg niet in de hulp gedurende een korte periode. Voor de zogenaamde acute gezinszorg heeft de vereniging vijftig helpsters en verzorgsters en vier maatschappelijk werksters in dienst die de vraag redelijk aankunnen. "Het is juist de langdurige hulp waar wij te kort moeten schieten".

"Wij beschikken niet over genoeg krachten om overal hulp te kunnen bieden. Alle aanvragen worden bekeken, besproken en tenslotte geselecteerd. In ons huidige systeem moeten wij de korte ziekteperioden verkiezen boven de slepende kwesties. Eén verzorgster kan bij wijze van spreken vijf gezinnen bijstaan in plaats van dat ene langdurige geval". De verzorgsters van Humanitas komen te hulp in gezinnen die tijdelijk zonder moeder zitten. "Bij ziekte van de moeder komt de zaak lam te liggen. Onze mensen gaan daarheen om haar plaats te vervangen. We blijven altijd werken tot ze weer hersteld is.

(Het Parool van 1 augustus)

WERK GROEP JEUGD EN JONGEREN

Deze werkgroep heeft onlangs verslag uitgebracht, in de vorm van een blauw boekje, over haar werkzaamheden gedurende twee en een half jaar. Het boekje geldt tevens als zwanezang, want sinds 1 juli heeft de Stichting: "Humanistisch Jongerencentrum" de werkzaamheden overgenomen van de werkgroep, die veel voorbereidend werk heeft verzet en wier taak het voornamelijk was, landelijk, maar vooral ook plaatselijk, een klimaat te kweken waarin nieuwe vormen van jongerenactiviteiten zich zouden kunnen ontplooiën. Wij nemen uit het verslag over:

H.J.B. en S.V.H.G. "Socrates"

Van de oprichting af heeft de werkgroep contact gezocht met beide organisaties. Geleidelijk aan is er een goede samenwerking en wederzijds begrip gegroeit tussen de Humanistische Jeugdbeweging en de werkgroep. Deze organisatie van 15- tot 23 jarigen heeft op een aantal plaatsen afdeling. Voor zover er ook Verbondsjongerengroepen zijn, is de samenwerking in het algemeen uitstekend te noemen.

Van tijd tot tijd vonden besprekingen plaats tussen de werkgroep en het hoofdbestuur of enkele van zijn leden. De sekretaris van de werkgroep bezocht de H.J.B.-kongressen en het hoofdbestuur alsmede een aantal leden bezochten de door de werkgroep georganiseerde bijeenkomsten. In verband met de komende stichting voor humanistische jongerenactiviteiten was er een zeer regelmatig en intensief contact.

Met de Studentenvereniging en op humanistische grondslag "socrates" was veel minder en ook een veel oppervlakkiger contact. Gedurende de twee jaar vroeg deze organisatie zich bij herhaling af of de "humanistische grondslag" wel het karakter van de vereniging weer gaf. Overigens was er wederzijds begrip voor dat studenten zich in een andere situatie bevinden met daartoe meer geëigende organisaties en verbindingen, dan de werkgroep.

Bijeenkomsten van de werkgroep werden meestal wel door een of twee hoofdbestuursleden bezocht en onder de aanwezigen waren altijd wel enkele studenten.

Verder werd nimmer tevergeefs een beroep op de S.V.H.G. gedaan als het ging om leiding voor de jongerenkampen.

kontakten met de overheid

De activiteiten van de werkgroep werden in hoge mate belemmerd door gebrek aan financiële middelen. Overwogen werd subsidie aan te vragen bij het Ministerie van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk (C.R.M.) in het kader van de "Rijksregeling subsidiëring Vrije Jeugdvorming." Dit in hoofdzaak voor personeelslasten, bureau- en administratiekosten, kadervorming e.d.

Hiervoor was een min of meer zelfstandige organisatievorm nodig en gekozen werd voor de stichtingsvorm. Eind 1967 is door het Verbond een stichting in oprichting in het leven geroepen, die de naam Humanistisch Jongerencontact kreeg. Veel tijd vergde het opstellen en met belanghebbenden bespreken van statuten en huishoudelijk reglement. Desondanks kwamen voorlopige statuten gereed. Met de inspecteurs van het Ministerie, de heren J.J. Berkhout en J.W. van Raaij was regelmatig en prettig contact over deze materie.

Begin 1967 verscheen een rapport van de "Commissie tot onderzoek van de mogelijkheden van een wettelijke regeling voor de subsidiëring van de jeugdvorming", bijgenaamd Cower. De kommissie is veel verder gegaan dan haar opdracht en heeft getracht een ontwerp te maken voor een toekomstig jeugdbeleid. Een belangrijke zaak waarover in de M.J.R. en de N.J.G. vele malen uitvoerig is gesproken en ook de werkgroep wijdde er enkele besprekingen aan. Het rapport zal t.z.t. ter diskussie komen in de Tweede Kamer en voor haar oriëntatie organiseerde de vaste Commissie voor CRM van de Tweede Kamer in oktober 1967 een "hearing".

Namens het Verbond spraken de voorzitter en de sekretaris van de werkgroep, nadat een overzicht van de standpunten op schrift was ingezonden. De diskussie spitste zich vooral toe op de medezeggenschap van jongeren en hun vorming daartoe.

Daarbij werd benadrukt, dat wil er sprake zijn van effectieve medezeggenschap van jongeren inzake het jeugd-jongerenbeleid, zij hiertoe gevormd dienen te worden. Dit standpunt werd niet door alle aanwezige Kamerleden gedeeld, omdat zij vreesden dat vorming kennisoverdracht (indoktrinatie) zou gaan betekenen. Het standpunt werd op hun verzoek achteraf nog eens uitvoerig in een brief toegelicht.

HUMANISTISCHE JEUGDBEWEGING

Eigen home

De Edese Courant van 1 juli nam een artikel op -met foto- over een eigen ontmoetingscentrum van de H.J.B. te Arnhem.

"Sedert september 1967 heeft de Humanistische Jeugdbeweging afdeling Arnhem, van de gemeente de beschikking gekregen over een onbewoonbaar verklaard pand aan de Oeverstraat.

Dat aantal Arnhemse jongeren was op zoek naar een geschikte ruimte, waar iedereen zichzelf zou kunnen zijn, waar gepraat zou kunnen worden met mensen die zich interesseren voor actuele kwesties, waar iemand zich ongestoord en vrij creatief zou kunnen uiten, waar mensen zouden kunnen relaxen, waar bepaalde acties voorbereid zouden kunnen worden. Kortom: er werd een eigen "home" gezocht.

Enkele ondernemende jongeren stapten naar de gemeente en legden daar hun plannen en bedoelingen voor. Door aan enkele bepalingen en voorwaarden te voldoen kreeg de H.J.B. het pand toegewezen.

Op de derde verdieping, de verblijfsruimte, zijn als wij komen slechts drie mensen aanwezig, twee jongens en een meisje.

Onno van Dokkum, student monumentale vormgeving aan de Academie voor Beeldende Kunsten en lid van de Humanistische Jongeren Beweging, zegt: "De meesten zijn met vakantie. Vandaar dat er maar een paar mensen aanwezig zijn."

De andere frequente bezoekers zijn Irene Peters (23) en Joost Blasweiler (17).

Onder het genot van een in de haast gezette kop thee vertellen de drie het een en ander over "hun" huis.

"Het was een vreselijke troep toen wij het kregen. Met z'n allen hebben wij het gebouw tocht- en waterdicht gemaakt. Ook de gemeente heeft ons een handje geholpen. Er moet een gulden per jaar aan huur worden betaald. Soms komt een ambtenaar van de gemeente een kijkje nemen. We drinken dan samen een "borreltje".

"In het huis komt voornamelijk een kern van ongeveer dertig, voor het merendeel jonge mensen. Het zijn niet allemaal leden van de H.J.B. Volgens Onno van Dokkum zijn het mensen die zich in groepsverband willen oriënteren over alle mogelijke belangrijke onderwerpen."

VAN ALLE KANTEN

HET CONGRES TE HANNOVER

Vraaggesprek

Op 12 juli publiceerde Het Algemeen Handelsblad een vraaggesprek met de heren Tolbert Mc.Carroll en J.P. van Praag. Enkele vragen en antwoorden geven wij hieronder weer.

"Tolbert H. Mc.Carroll is onderweg van San Francisco naar Hannover, waar van 14 tot 19 juli a.s. de tweede Europese konferentie wordt gehouden van de Internationale Humanistische en Etische Unie. Mc.Carroll is bestuurslid van de Amerikaanse Humanistisch Associatie en sekretaris van de I.H.E.U. en als zodanig gast van de voorzitter prof.dr. J.P. van Praag, oprichter van het Humanistisch Verbond in Nederland en stimulator van de I.H.E.U., om de laatste voorbereidingen te treffen voor de konferentie in Hannover, die als thema heeft: "Behoud van het leven en menselijke vervulling".

Heeft het humanisme die gelijkgezindheid onderkend, of is het er door overrompeld en er van geschrokken als van een uitdaging?

Van Praag: Zonder te willen zeggen, dat het georganiseerde humanisme de voedingsbodem is van de maatschappelijke beweging van de jongere generatie, kan toch worden gesteld, dat het de gemeenschappelijke trekken snel heeft herkend en ook erkend. Wij zijn er niet van geschrokken als van een uitdaging zoals dat in de kerken wel het geval was. Het humanisme is vertrouwd met de gedachte om in een eenmaal verworven welvaartssituatie de sociale verhoudingen een meer menswaardige dimensie te geven.

Meer dan de kerken legt het humanisme zich toe op de persoonlijke relatie, waar de rebellerende jeugd zo op staat. In de kaders van het georganiseerde humanisme is de jeugd vanaf het begin aan het woord geweest en heeft een vooraanstaande plaats gekregen in de organisatie. Toch loopt de aktiviteit van de jongeren niet gelijk met ons. De jongeren handelen zonder precies te weten of althans te hebben omschreven, waar ze mee bezig zijn, terwijl wij duidelijk van een gedachte, een beginsel uit tot handelen proberen te komen.

Mc.Carroll: Bij ons in de States is het geen kwestie de jongeren in de humanistische beweging te krijgen. Wij maken er ons veel meer zorg over de ouderen niet over het hoofd te zien. In San Francisco is het merendeel van de bestuursfuncties in handen van mensen beneden de dertig.

Van Praag: Dat is typisch Amerikaans en geldt, geloof ik, niet voor Europa. Zal onder hun invloed het humanisme ook niet een andere koers gaan varen?

Mc.Carroll: Dat is al duidelijk merkbaar. Het zuiver rationalistische gaat eraf en onze houding tegenover het religieuze, het kerkelijke is lang niet zo negatief meer. Het contact met de kerken wordt er steeds beter op naarmate de kerken de zuiver menselijke waarden een plaats geven en de individuele mens meer verantwoordelijkheid voor eigen doen en denken laten.

Van Praag: In dit verband is het wel heel opmerkelijk, dat het Vaticaan een waarnemer naar de konferentie in Hannover stuurt. Daar tegenover bevreemdt het, dat de Wereldraad van Kerken afwezig blijft. Die kon ook op formele gronden geen humanistische waarnemer toelaten op de algemene vergadering in Uppsala, waar de jeugd duidelijke tekenen van ongenoegen geeft, omdat zij niet volwaardig is toegelaten. Mogelijk dat via de jonge revolterende generatie humanisme en kerken elkaar beter gaan vinden. Niet alleen de kerken, want ook binnen die andere ideologie, het marxisme, is een duidelijke beweging gaande in de richting van een radicale humanisering met de sterke nadruk op persoonlijke verantwoordelijkheid. Net als de kerken willen de marxisten de dogmatiek, het isolement, doorbreken. Wij hebben steeds nauwere kontakten met die jonge marxisten hoofdzakelijk in de communistisch geregeerde landen, waar zij duidelijk in beweging zijn, Joegoslavië, Roemenië, Tsjecho-Slowakije en Polen. Die beweging daar is meer filosofisch en sociaal dan politiek. Zij baseren zich op het humanisme van de jonge Marx zoals vooral de Poolse hoogleraar Adam Schaff dat weer aan de orde heeft gesteld.

In september a.s. is in het massale internationale filosofencongres in Wenen een gesprek opgenomen tussen vertegenwoordigers van de I.H.E.U., o.a. de Engelse filosoof Ayer en uit de V.S. Erich Fromm, met marxistische humanisten als Schaff, Kolakowski, Petrovice, Markovice e.a. Het was onze bedoeling van de gelegenheid, dat zoveel prominente denkers bijeen zijn, gebruik te maken voor een gesprek buiten het kader van het congres. De organisatoren hebben het gesprek zo belangrijk geacht, dat zij er een onderdeel van het congres van hebben gemaakt.

U verwacht geen moeilijkheden in Hannover met de jongeren zoals dat wel is in Uppsala?

Van Praag: Verwachten niet, maar het is niet te zeggen, of en waarom ze onrustig worden".

R.K. waarnemer bij het congres

Het Brabants Dagblad (en nog vele andere) van 15 juli schreef:

"Het sekretariaat voor de ongelovigen van het Vaticaan zendt op eigen initiatief een waarnemer naar de Europese conferentie van humanisten, die van 14 tot 20 juli in Hannover wordt gehouden. De wereldraad van kerken zal niet vertegenwoordigd zijn. "De reden hiervan is misschien de internationale konferentie in Uppsala. Het is minder begrijpelijk dat er in Uppsala geen plaats was voor een humanistische waarnemer". Dit heeft prof.dr. J.P. van Praag, voorzitter van het Humanistisch Verbond en van de International Humanist and Ethical Union gistermiddag gezegd!"

Perskonferentie

Enkele dagen voor het congres te Hannover werd geopend, belegde onze algemeen voorzitter een perskonferentie in Den Haag. Het Vaderland van 12 juli nam daarover onder meer het volgende op:

"Op het congres in Hannover, dat ook door enkele Oosteuropese delegaties wordt bijgewoond, komt aan de orde "De menselijke omgeving en de zelfverwerkelijking van de mens". Dr. S.L. Mansholt zal de konferentie zondag 14 juli openen. Dr. Mansholt is vice-voorzitter van de EEG-commissie en zelf een actief humanist.

Prof. Van Praag vertelde dat op het in september te houden filosofencongres in Wenen besprekingen zullen plaats hebben tussen Marxistische en niet-marxistische humanisten. In een deel van de marxistische wereld vindt een omwenteling plaats die niet geringer is dan die in de katholieke wereld. "Ook hier een doorbreking van isolement en dogmatiek", aldus prof. Van Praag. Ook hier een teruggrijpen op het oorspronkelijk verlangen naar humaniteit zoals dat ook bij de jonge Marx te vinden is". Prof. Van Praag verwacht niet dat in Hannover moeilijkheden zullen ontstaan met de jeugd, zoals in Uppsala het geval was. In de humanistische organisaties is het contact tussen ouderen en jeugd niet verloren gegaan, integendeel, het karakter van het humanisme wordt voor een groot deel door de jeugd bepaald".

Over het congres

Het Algemeen Handelsblad (dat zijn redacteur geestelijk leven naar Hannover gezonden had) van 22 juli gaf in een samenvattend artikel weer, hetgeen er tijdens de congresdagen besproken was. Wij citeren:

"Het tweede Europese congres van de Internationale Humanistisch Ethische Unie, dat sinds 14 juli in Hannover werd gehouden, is het afgelopen weekeinde besloten met een algemene beginselverklaring.

Hierin wordt aan de humanisten als taak meegegeven de mentaliteit van de mensen voor de toekomstige samenleving zodanig te beïnvloeden, dat de verouderde begrippen als prestige, nationaliteit, enz. vergeten worden en de creatieve gaven van de mens in overeenstemming worden gebracht met zijn veel verder ontwikkelde technische gaven.

In de discussie over het dubbelthema: Bescherming van het leven en Menselijke vervulling werden als "het-leven-bedreigende gevaren" naast de bevolkingsexplosie ook genoemd de lucht- en watervergiftiging. Als middel tegen die gevaren en tot creatieve levensvervulling werd de opvoeding primair gesteld.

De thema's werden de eerste dag ingeleid door dr. S.L. Mansholt, vice-president van de EEG. Zonder zich in filosofische interpretaties te willen begeven gaf hij van de huidige situatie in de samenleving een scherpe analyse, die niet alleen een duidelijke verantwoording was van het bestaan van veel ruimere gemeenschappen dan de naties, maar ook de pasklare konklusie voor het congres op tafel legde:

"De tegenspraak tussen het veel groter geworden beroep op het intellect van de eenling enerzijds en anderzijds de versteende structuren van een zo goed als pre-historische maatschappijvorm dwingt tot verstandige en zinvolle oplossingen. De massa van degenen die zich nu nog met woorden laten voeren en die hun deelneming aan het openbare leven bevredigen voor de beeldbuis, wordt kleiner in hetzelfde tempo waarin de arbeidsstructuren veranderen en waarmee de schijnbare zekerheid moet wijken voor een zo goed als permanente existentiële onzekerheid. Dan mogen het weer de antirevolutionairen zijn, die door tijdige aanpassing van de maatschappelijke structuren af te wijzen de spanning verhogen en om zo te zeggen om een explosie vragen".

Dr. Mansholt ziet - en dat is niet vreemd aan zijn functie - als de ergste tegenkracht "de van soevereiniteit bezeten, centralistische eenheden, die zich nationale staten noemen". Hij ziet daarin een dubbel kwaad: het weigeren bevoegdheden af te staan, die door kleinere eenheden verantwoordelijk kunnen worden uitgeoefend, en boven-nationale problemen aanpakken omdat de nationale staten daar de structuur en de bekwaamheid niet voor hebben.

Hij wijst erop dat die staten machteloos staan tegenover de wereldconcerns, maar dat zij hun machtslust en grootheidszin volledig botvieren op de alleenstaande burger. Hij waarschuwt dat men waarde en gezag niet aan het ambt mag ontnemen, maar dat waarde en gezag voorwaarde zijn voor het ambt.

Hier nauw bij aansluitend gaf prof.dr. Van Praag, voorzitter van de IHEU, als sleutelwoorden van het humanisme: vormingskracht, solidariteit, zelfverwezenlijking en gemeenschap. De praktische verwezenlijking bleek uit de rede van de sekretaris-generaal gewijd aan de vermoorde dr. Martin Luther King, en het telegram gezonden aan de om zijn stellingnemen tegen de oorlog in Vietnam tot twee jaar gevangenis veroordeelde dr. Spock.

Onder de deelnemers aan het congres in Hannover waren veel jongeren, die door hun aanwezigheid alleen al dwongen tot een duidelijke positiebepaling. Het zijn de jongeren waarvan dr. Mansholt nog zei: "De sociologen vertellen ons al jarenlang, dat de komende jonge generatie a-politiek en puur materialistisch ingesteld zal zijn. Noch het een noch het ander blijkt juist te zijn. Natuurlijk kunnen wij aan die jongeren vragen, wat zij willen, en hun voor de voeten werpen dat zij het antwoord daarop schuldig blijven. Nu moeten wij erop rekenen dat zij met een tegenvraag klaarstaan wat willen jullie en hoe menen jullie met de evoluerende samenleving klaar te komen zo, dat aan de eisen van een menswaardige gemeenschap wordt voldaan?".

Adres Staten-Generaal

In de Friese Koerier van 12 juni lazen wij:

"Een groep Nederlanders heeft in een adres aan de leden van de Staten-Generaal er "met de grootst mogelijke klem" op aangedrongen de regering uit te nodigen "terstond alle maatregelen te nemen om het huidige regime in Griekenland in een zodanig isolement te plaatsen dat het zich niet kan handhaven".

Het adres, dat ook is toegezonden aan de regering, is uitgegaan van een comité, bestaande uit dr. J.A.H.J.S. Bruins Slot, H. van der Horst, J. Kassies, Gab. Smit en dr. Victor E. van Vriesland. De adressanten zijn van mening, "dat de regering stappen zou moeten doen om ook de regering van andere landen de voorgestelde gedragslijn van isolering te doen volgen. Stellig moet met dit alles niet worden gewacht tot de klacht tegen Griekenland in de Raad van Europa is behandeld".

De adressanten schrijven ontsteld te zijn over de inhoud van de rapporten van "Amnesty International" over de behandeling van politieke gevangenen in Griekenland. "Er is geen reden aan de juistheid van de verslagen te twifelen, en wij moeten dan ook met verontwaardiging vaststellen, dat in een land, waaraan de beschaving grote verplichtingen heeft, het uitoefenen van een weerzinwekkende terreur is mogelijk geworden. Het spreekt vanzelf dat men in Griekenland tegen deze terreur weinig kan beginnen. Des te groter is de verantwoordelijkheid der regeringen van andere landen, die van buiten af druk kunnen uitoefenen", aldus het adres".

Tot de vele ondertekenaars behoorden vertegenwoordigers van kunstenaars, studenten, vakcentrales, de generale synode der Nederlands Hervormde Gemeenten en de Liberaal-Joodse Gemeente en een groot aantal rectores magnifici van universiteiten en hogescholen. Namens het Humanistisch Verbond tekende de algemeen voorzitter, prof. J.P. van Praag.

De Paus en de moderne jeugd

Voor Paus Paulus zich deze zomer naar zijn buitenverblijf Castel Gandolfo begaf, keerde hij zich fel tegen de houding van de moderne jeugd. De Volkskrant van 18 juli berichtte hieromtrent:

"De oudere generatie wordt eenvoudig een brevet van onvermogen uitgereikt, om de jongere generatie ook nog maar iets deugdelijks te leren. Maar wel wordt de ouderen voor de voeten geworpen, dat zij verantwoordelijk zijn voor de onaanvaardbare situatie waarin de jeugd van tegenwoordig verkeert.

In een wilde jacht is men op zoek naar een nieuw mensbeeld, een nieuw humanisme. Het kan niet genoeg zijn. En alle formuleringen die al gevonden waren, worden weer aan de kant gezet. Men zweert bij de moderne schrijvers.

De paus wilde niet ontkennen, dat het nodig is en dus ook billijk, dat men naar nieuwe formules en beelden zoekt, maar men moet echter niet zover gaan, dat niets van wat vorige generaties tot stand gebracht hebben en hebben geprobeerd tot stand te brengen, nu plotseling niet meer deugt. Het waarachtige mensbeeld heeft de kerk steeds geput uit het evangelie. Christus heeft de mens voorgehouden, hoe een volmaakt mens te zijn.

Dat bewijst ook de geschiedenis, die vele figuren heeft voortgebracht, die voorbeeldig geleefd hebben. Daaruit blijkt dat de leer van de kerk de mensen juist niet misvormt of aan banden legt, maar sterk in hun typisch menselijke aspiraties. De mens leert goed van kwaad te onderscheiden en wordt verlost van onverschilligheid. Hij wordt geen fari-zeër of huichelaar. Integendeel, zijn menszijn wordt bevorderd.

"Neen", zei de paus, "de kerk is geen obstakel voor het goed mens zijn, waarnaar het humanisme streeft. De kerk bevordert dit juist op alle manieren en het concilie heeft dat nog eens duidelijk verkondigd."

De Paus en het moderne humanisme.

De Twentsche Courant van 25 juli ging iets meer in op hetgeen Paus Paulus ten aanzien van het moderne humanisme heeft gezegd. Het blad schreef o.m.:

"In het moderne humanisme heeft hij nu vooral gehekelde de onder liggende gedachte als zou de mens van nature alleen maar goed zijn.

Bovendien kwam hij op tegen de andere kenmerken van de humanistische levensbeschouwing, waardoor het lijden en ook de onthechting en het boetelement geen zinvolle plaats krijgen.

Terwijl het humanisme aan de ene kant het christelijk mensbeeld verwerpt, zoekt het zelf naar een leven, dat werkelijk allen kansen biedt, gemakkelijk is, spontaan en plezierig. De christen daarentegen wordt bekeken als iemand, die aan banden ligt en door gewetensvragen wordt gekweld. De christen, zo wordt gezegd, staat buiten alle opwindende ervaringen, die voortkomen uit de vrije loop van de driften.

Zij, de humanisten, houden staande dat de mens moet mikken op een leven zonder verdriet, zonder ergens afstand van te doen. Men moet een gezond en hygiënisch leven genieten.

De paus zei dat de christen zich bij de tegengestelde opvattingen nu eenmaal moet neerleggen. Men ontkomt er nu eenmaal niet aan, dat men, God zoekend en vastbesloten zijn wil op aarde te volbrengen, zichzelf de baas moet worden en dat men zijn eigen bestaan voortdurend in het

rechte spoor moet brengen. Men moet daarbij het kruis van Christus voor ogen houden en zijn lijden in eigen lichaam verwerklijken.

Commentaar.

Het dagblad De Tijd van 20 juli schreef in een redactioneel commentaar op 's Pausen krachtige taal" (zals het blad de woorden van de Paus noemde) onder andere dit:

"Ouderen hebben inderdaad meer ervaring en meer oog voor traditie, maar jongeren beschikken vaak over een grote oorspronkelijkheid en een zuiverder intuïtie, gericht op de toekomst: hun eigen toekomst. Dat geldt op het algemene terrein van de cultuur, in het bijzonder op de gebieden van politiek en onderwijs; dat geldt, in andere verhoudingen, ook op het terrein van godsdienst en zeden. Te weinig ouderen hebben er oog voor, dat jongeren hun kritiek op bepaalde zedelijke normen vergezeld doen gaan van een voorbeeldige beleving van andere ethische beginselen. Met name edelmoedigheid en zin voor rechtvaardigheid leven sterk bij een stuk van de jeugd, ook al worden deze positieve trekken soms versluierd door speelse buitenisigheden.

Het zijn merkwaardigerwijs dezelfde trekken die behoren tot de kerken van het evangelische mensbeeld waarnaar de Paus verwees, en die vrijwaren voor een verwerpelijk humanisme waarover de Paus terzelfder tijd vermandend sprak.

Bouwen en humanisme.

Van 9 tot 16 maart zal in Cannes een congres gehouden worden, waaraan een prijsvraag verbonden is, georganiseerd door het comité voor de "Grand Prix International d'Urbanisme et d'Architecture". Tijdens een voorbespreking in juli te Parijs (op de Eiffeltoren!) gehouden gaf men die internationale prijsvraag als motto mee: "ontstaan en/of groei van een menselijke gemeenschap". Er zullen twee prijzen worden uitgereikt, één in 1969 en één in 1970. Een internationale jury van stedenbouwkundigen, architecten, sociologen, kunstenaars en ingenieurs zullen de projecten beoordelen. De Telegraaf van 20 juli schreef:

"Het thema, dat de organisatoren kozen, "Ontstaan en/of groei van een menselijke gemeenschap", houdt het ontwerpen van twee projecten in: de bouw van een nieuwe stad volgens de huidige maatstaven en de bouw van een centrum, dat geheel op de menselijke communicatie is gericht. De organisatoren, Roger Ville, dr. Bonhomme en Jacques Betourne, zijn van mening, dat er te weinig rekening wordt gehouden met het onderling menselijke contact bij de bouw van steden of nieuwe wijken. Daarom geven zij het congres, dat in maart in Cannes wordt gehouden, "in de zon en onder de blauwe hemel" zoals dr. Bonhomme uit deze mondaine badplaats verduidelijkte, het onderwerp "Bouwen en humanisme" mee.

Een congres, dat onze aandacht zeker verdient!

Hulpdienst.

In het Rotterdamsch Nieuwsblad van 27 juli had Lea Wijnberg een gesprek met Dolf Coppes, ex-priester en stafleider van "Correlatie", een hulpdienst

voor mensen die contact zoeken. De heer Coppes is o.m. bekend om zijn t.v.- en radiopraatjes. "Correlatie" ontvangt sinds kort overheidssubsidie en de hulpdienst zal nu geleid worden door een staf van vier mensen, van wie één het diploma maatschappelijk werker dient te bezitten. De heer Coppes klaagt dat het moeilijk is goede medewerkers aan te trekken en hij zegt dan tegen de journalist:

" 't Moeten mensen zijn die goed kunnen luisteren en op een goede manier gesprekken kunnen voeren. Hoewel onze stichting algemeen is, moet je wel aan elkaar de eis stellen, dat je je in welk milieu ook kunt verplaatsen. Dat je iemands overtuiging kunt accepteren om binnen deze overtuiging naar de oplossing van het probleem te zoeken. Ik kan geen goede gesprekspartner zijn als ik bepaalde beperkingen heb. Dat is 't verschil tussen een kerkelijke en een algemene instelling. Dit geldt trouwens ook voor humanisten. De humanistische raadslieden hebben meestal een anti-religieuze instelling die net zo beperkend werkt als een religieuze. Ik wil zó met mensen in gesprek zijn dat ze absoluut zichzelf kunnen zijn. Ik wil ze vrij laten. Gast-vrij zijn!"

Tijdbom.

Dit woord schreef de Volkskrant van 25 juni boven het volgende artikeltje:

In de zendtijd van het Humanistisch Verbond sprak zondagochtend dr. C. van Rijsinge over een zojuist in Engeland verschenen boek: The biological Timebomb (Rattray Taylor, uitgegeven door Thames and Hudson, Londen). Een van de citaten die hij uit het boek lichtte, kwam ongeveer hier op neer: "het is zeer goed mogelijk dat wij binnen afzienbare tijd in een gezelschap zullen komen waar iemand zegt: mag ik u voorstellen aan mijn oom en nicht. Ze waren beiden betrokken bij een auto-ongeluk, enige tijd geleden, en de chirurgen hebben kans gezien om van de resten van beide personen nog één mens samen te stellen. Waarmee dr. Van Rijsinge maar wilde aanduiden dat we er met een beetje aanpassing niet meer kunnen komen in de toekomst, maar dat er een grondige herziening van ons huidige normenstelsel nodig is om de veranderingen van de nabije toekomst te kunnen hanteren.

Vragen rondom euthanasie.

Werd het vorig stukje geschreven rond een radio-uitzending van het Verbond, de Nieuwe Apeldoornsche Courant van 8 juli nam naar aanleiding van een televisie-uitzending de Amsterdamse huisarts B.S. Polak een interview af. Wij nemen hieruit over:

"Hij zegt: "Ik weet zeker dat in Nederlandse ziekenhuizen bij patiënten voor wie genezing is uitgesloten en waarbij vast staat dat de hersenen nooit meer zullen functioneren, de kraantjes worden dichtgedraaid van de apparatuur die hen, kunstmatig, in leven hield".
"Maar wat is leven? Is het nog leven als specialisten hebben uitgemakt dat de hersenen nimmer meer zullen functioneren en alleen het hart en de longen kunstmatig in werking worden gehouden? Bij leven hoort voor mij het zelfstandige leven en het aanwezig zijn van een vermogen tot herstel. Als beide factoren ontbreken mag, wat mij aangaat, de dood

intreden." "Een arts zou dan, mits niet op eigen houtje en op wettige wijze, de dood moeten realiseren. Hij kan dat in de genoemde gevallen doen, maar ook bij hopeloos en zeer ernstig lijden. Ik weet zeker dat vaak zeer grote doses pijnstillende middelen worden gegeven om een leven te bekorten. Ik ben daar ook voorstander van".

Boekbespreking.

Het rapport "Humanisme en arbeid", samengesteld door een commissie van de Humanistische Stichting "Socrates" en uitgegeven door W.P. van Stockum te Den Haag, werd aangekondigd in Het Financieele Dagblad van 2 juli. Het blad nam een groot deel van de samenvatting over.

INTERNATIONAAL NIEUWS.

Nordrhein-Westfalen.

De "Neue Westfälische" van 30 juli schrijft, dat de ongeveer 20.000 leden tellende "Freireligiöse Landesgemeinde Nordrhein-Westfalen", die zich daarbij als spreekbuis voelt van de ruim 550.000 onkerkelijken in dit gebied, zich daadwerkelijk willen inzetten voor de invoering van (wat wij noemen) "humanistisch vormingsonderwijs" op alle scholen voor voortgezet onderwijs. Reeds in 1956 werden de eerste stappen ondernomen, waarbij onderwijzersorganisaties en de SPD-fractie hun steun verleenden, maar thans geeft de nieuwe wet op het onderwijs pas werkelijk grondslagen, waarop verder gewerkt kan worden. Men wil de aan de diverse scholen verbonden leerkrachten, die zelf buitenkerkelijk zijn, als eersten voor dit werk inschakelen. Natuurlijk ziet men er de noodzaak van in, dat wil men het vormingsonderwijs pas goed tot zijn recht zien komen, dit onderricht gegeven dient te worden door mensen, die daartoe een spectiale opleiding hebben ontvangen. Men wil daarom gaarne opleidingsmogelijkheden voor deze leerkrachten aan universiteiten en hogescholen verbinden. Een dergelijke mogelijkheid biedt de universiteit van Gent al jaren.

Het blad zegt verder, dat in 1969 een zekere opleidingsmogelijkheid voor humanistische raadslieden en vormingsleiders verbonden zal worden aan de leerstoel te Leiden.

De groep Nordrhein-Westfalen wil zich naast dit werk op onderwijsterrein ook gaan inzetten voor geestelijke verzorging van militairen op "freireligiöse" grondslag, naast het werk dat thans door de grote christelijke kerken wordt verricht.

Centro Coscienza.

In april bezocht Harold J. Blackham van de British Humanist Association Milaan, waar hij voor het "Centro Coscienza" een lezing hield over "bronnen en aspiraties van het moderne humanisme". Zijn toespraak was tevens de openingsspeech van een serie lezingen, die georganiseerd werden met het doel een beter inzicht te krijgen in de werkzaamheden van de diverse humanistische organisaties. In mei was prof. dr. J.P. van Praag de gast van het Centro. Zijn - in het Italiaans gehouden toespraak had tot titel: "nieuwe mensen in een nieuwe wereld".

IHEU congres in Hannover.

De Internationale Humanistische en Ethische Unie publiceerde ter gelegenheid van haar tweede Europese congres de volgende verklaring:

Wij erkennen de grote betekenis voor de maatschappij in het algemeen en voor hen die er direct bij betrokken zijn

van de gerechtvaardigde eisen van de studenten voor meer directe deelneming en praktische democratie binnen de universiteit;

van de toenemende verantwoordelijkheid ten aanzien van de maatschappij van de zijde van de universiteitsgemeenschap, zoals die tot uiting is gekomen in de studentenprotesten;

en van de proefnemingen met opvoedingssystemen naast de universiteit, georganiseerd door de studenten zelf, in het bijzonder daar waar deze een wedergeboorte van de universiteit in het vooruitzicht hebben gesteld, meer als plaats van studie dan als fabriek voor de produktie van diploma's.

Wij wensen echter ook uitdrukking te geven aan onze erkenning van de behoefte van de maatschappij aan goed gevormde bercepsbeoefenaren.

Wij achten de bovengenoemde eisen redelijk en betuigen onze sympathie en solidariteit met de studentenbeweging die streeft naar een rechtvaardiger samenleving.